

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Smluvní pokuta versus odpovědnost za újmu: interpretační výzvy § 2050 a § 2898 občanského zákoníku

V rámci zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“) se setkáváme se situacemi, v nichž se jednotlivá ustanovení mohou dostat do vzájemného konfliktu, což otevírá prostor pro právní diskuse a interpretační nejistoty. Jednou z takových neprobádaných otázek je vztah § 2050 o. z., který vylučuje náhradu škody při sjednání smluvní pokuty, a § 2898 o. z., jenž stanovuje limity ujednání o omezení povinnosti k náhradě. Řešené normy mohou v konkrétních situacích vést k nejednoznačným výkladům.

V tomto článku danou problematiku přiblížíme a nastíníme hlavní interpretační otázky, které tato ustanovení přináší.

Smluvní pokuta představuje významný institut plnící hned několik funkcí. Jednou z nich je funkce paušalizační, která umožňuje věřiteli reparovat újmu, která mu vznikla v důsledku porušení smluvní povinnosti dlužníka, aniž by musel prokazovat skutečnou výši škody. Vzhledem k této paušalizační povaze smluvní pokuty je zřejmé, že instituty smluvní pokuty a náhrady škody jsou v právním systému vzájemně úzce propojeny.

Dispozitivní § 2050 o. z. stanoví, že v případě ujednání smluvní pokuty nemá věřitel právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje. Jedná se tedy o výluk práva na náhradu škody ve vztahu k povinnostem již utvrzeným smluvní pokutou, přičemž nelze požadovat náhradu škody ani tehdy, byla-li způsobena úmyslným jednáním.[\[1\]](#)

Výjimku z výše uvedeného pravidla představuje § 2898 o. z., který stanoví, že se nepřihlíží k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje povinnost k náhradě újmy v případech, v nichž újma byla způsobena člověku na jeho přirozených právech, úmyslně nebo z hrubé nedbalosti anebo ujednání omezuje či vylučuje právo slabší strany na náhradu jakékoliv újmy.

Nedodržení zmíněného zákonného zákazu má za následek, že předmětné ujednání je považováno za zdánlivé. Na takové ujednání právo nahlíží, jako by vůbec neexistovalo (neuvažujeme ani v kategorii jeho platnosti a neplatnosti).[\[2\]](#)

Tato jasně definovaná omezení smluvní volnosti v oblasti vyloučení či omezení povinnosti nahradit újmu však vyvolávají podstatnou výkladovou nejasnost. Diskutabilní zůstává, do jaké míry tato zákonná restrikce dopadá také na ujednání o smluvní pokutě, a to především s ohledem na její funkci paušalizovaného určení náhrady škody.

Předestřená otázka vztahu § 2050 o. z. a § 2898 o. z. doposud nebyla výslovně v rozhodovací praxi soudů řešena. Neexistuje tedy judikatura, která by jednoznačně vymezovala, jaké situace spadají pod omezení odpovědnosti za nepředvídatelnou škodu dle § 2050 o. z. a jakým způsobem se má tento princip uplatňovat v kontraktačních vztazích v kontextu § 2898 o. z. Vzhledem k neexistenci přímé judikatury k tomuto tématu je interpretace těchto ustanovení založena především na výkladu odborné literatury.

V odborné literatuře se objevuje názor, že **smluvní pokuta by neměla mít limitační účinek v případě úmyslného porušení povinnosti**. Občanský zákoník tuto tendenci dále posiluje, přičemž § 2898 o. z. je nutné **vztahovat na všechna ujednání, jejichž cílem je v rozporu se zákonnými omezeními vyloučit nebo omezit povinnost k náhradě újmy, včetně smluvní pokuty**. U smluvní pokuty je však vždy nutné posuzovat její konstrukci v širším kontextu, protože jejím hlavním účelem nemusí být snížení povinnosti k náhradě újmy, ale především zajištění splnění dlužníkovy povinnosti.[\[3\]](#)

Lze se setkat s tvrzením, že pokud si smluvní strany sjednají smluvní pokutu, aniž by si současně ujednaly, že věřitel má právo na náhradu škody, **může jít o limitaci povinnosti k náhradě škody ve smyslu § 2898 o. z., ke které nelze přihlížet**. Nicméně vůli stran spíše odpovídá, aby mezi nimi platila sjednaná smluvní pokuta s možností domáhat se náhrady škody, která převyšuje výši sjednané pokuty. Pokud tedy dlužník se smluvní pokutou souhlasil, **měla by zůstat platná, avšak bez účinku, který by vylučoval povinnost k náhradě škody**. [\[4\]](#)

Provázanost s § 2898 o. z. se uplatní také v souvislosti s **postavením slabší strany**, neboť řečené ustanovení poskytuje ochranu slabší straně jakožto zranitelnějšímu subjektu. Komentářová literatura však upozorňuje, že uvedené ustanovení **nelze aplikovat bez dalšího tak, že by se slabší strana mohla v každém případě dovolat náhrady škody navzdory existenci ujednání o smluvní pokutě**. Smluvní pokuta má v zásadě za cíl posílit právní postavení věřitele tím, že mu poskytuje možnost dosažení kompenzace bez nutnosti prokazovat výši způsobené újmy a příčinnou souvislost. V tomto ohledu smluvní pokuta usnadňuje vypořádání smluvních vztahů a nemístná aplikace daného § 2898 o. z. by tak mohla poskytnuté benefity výrazně omezit.[\[5\]](#)

Uplatnění § 2898 o. z. na ujednání o smluvní pokutě stejným způsobem jako na situace, kdy pozice věřitele smluvní pokutou posílena není, by pak vedlo **k ignorování její role jako paušalizované náhrady škody, což by odporovalo jasné formulaci § 2050 o. z.** V rozporu s vůlí smluvních stran a zněním § 2050 o. z. by tak byla příznána jak smluvní pokuta, tak i náhrada škody. Ustanovení § 2898 o. z. by proto mělo být používáno a aplikováno obezřetně a pouze v těch **případech, kdy je zřejmé, že byla sjednána nepřiměřeně nízká smluvní pokuta, přičemž jejím primárním účelem bylo obejít zákazy stanovené tímto ustanovením**. Taková nepřiměřeně nízká smluvní pokuta, jež neslouží k ochraně věřitele, ale spíše k omezení nebo vyloučení jeho práva na náhradu škody, může být považována za neplatnou z důvodu rozporu s dobrými mravy, a to i tehdy, pokud by formálně nebyly porušeny zákazy uvedené v § 2898 o. z.[\[6\]](#)

Odborná literatura dále otevírá otázku, **zda lze aplikovat vyloučení náhrady škody dle § 2050 o. z. i v případě vzniku škody způsobené hrubou nedbalostí nebo úmyslně**, což vede k úvahám o vztahu mezi smluvní pokutou, náhradou škody a odpovědností dlužníka za úmyslné nebo hrubě nedbalé jednání. Vyloučení náhrady škody podle § 2050 o. z. **by se nemělo vztahovat na situace, kdy je smluvní povinnost porušena úmyslně nebo z hrubé nedbalosti**, zejména z důvodu, že smluvní pokuta primárně utvrzuje splnění povinnosti, a tedy se nepředpokládá, že by měla chránit dlužníka před odpovědností za jeho úmyslné nebo hrubě nedbalé jednání. Předestřená interpretace je ovšem v rozporu s doslovným výkladem zákona, který v případě sjednání smluvní pokuty náhradu škody věřiteli výslovně nepřiznává. Z toho důvodu vyvstává otázka, zda může být vůle stran, která nebyla výslovně projevována ve smlouvě, dostatečným argumentem k prolomení jasné dikce zákona.[\[7\]](#)

V případě aplikovatelnosti § 2898 o. z. lze poukázat také na skutečnost, že v tomto případě **nedochází k vyloučení náhrady škody ujednáním stran, ale přímo ze zákona**. Nicméně toto zákonné ustanovení nastupuje pouze na základě předchozího ujednání smluvních stran o smluvní pokutě, což vytváří interpretační problém, který dosud nebyl soudně řešen. Pokud by soudy dospěly k závěru, že § 2898 o. z. dopadá i na zmíněnou situaci, znamenalo by to prolomení absolutního

vyloučení náhrady škody podle § 2050 o. z. v případě úmyslného nebo hrubě nedbalého jednání dlužníka.[\[8\]](#)

V této souvislosti by se mohla nabízet i aplikace § 8 o. z., který stanoví, že zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany. Pokud by totiž dlužník vědomě porušil smlouvu s tím, že smluvní pokuta je pro něj ekonomicky výhodnější než splnění závazku, šlo by o zneužití právní normy. V takovém případě by mohlo být soudem dovozováno, že dlužník nemůže využít ochranu poskytovanou § 2050 o. z., jelikož jeho jednání představuje zneužití práva.

Závěrem lze shrnout, že vzájemný vztah § 2050 a § 2898 o. z. představuje interpretační výzvu, která dosud nenašla jednoznačné řešení v judikatuře. Přikláníme se k názoru, že § 2898 o. z. se neuplatní bez dalšího, naopak by měl být aplikován s náležitou obezřetností a pouze v případech, v nichž je patrné, že smluvní pokuta byla sjednána nepřiměřeně nízko s cílem obejít zákonnou úpravu. Je přitom třeba vždy posuzovat smysl a účel smluvní pokuty v konkrétním smluvním vztahu.[\[9\]](#) Klíčové je zejména zjistit, zda skutečně plní svou funkci, nebo zda je využita jako nástroj k nepřipustnému omezení odpovědnosti dlužníka.

Mgr. Veronika Ondruchová,
advokátka

Michaela Borovková,
paralegal

BRODEC & PARTNERS
— LAW FIRM —

[BRODEC & PARTNERS s.r.o., advokátní kancelář](#)

Rubešova 162/8
120 00 Praha 2

[1] BŘÍZA, Petr, HORÁK, Pavel. § 2050 [Smluvní pokuta a náhrada škody]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 3.

[2] BEZOUŠKA, Petr. § 2898 [Limity ujednání o omezení povinnosti k náhradě újmy]. In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1506, marg. č. 7.

[3] BEZOUŠKA, § 2898, marg. č. 23-26.

[4] MELZER, Filip. Otazníky kolem vzdání se práva na náhradu škody. Bulletin advokacie, 2018, č. 5, s. 17-24.

[5] BŘÍZA, HORÁK, § 2050, marg. č. 3.

[6] BŘÍZA, HORÁK, § 2050, marg. č. 3.

[7] BÁNYAIOVÁ, Alena. In: Prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 162

[8] BÁNYAIOVÁ, Prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky, s. 163.

[9] srov. především rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2023, sp. zn. 31 Cdo 2273/2022.

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)

- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)
- [Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?](#)
- [Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin](#)
- [Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení](#)